

"Vain luovuudella selviää jumeista."

KEINOJA **JUMI**-TILANTEESTA SELVIÄMISEEN

Tätä opasta varten on kerätty arkipäiväisiä, positiivisia käytännön vinkkejä jumi-tilanteista selviytymisen avuksi. Vinkkejä on kerätty neurologisten erityislusten kanssa työskenteleviltä ammattilaisilta sekä lasten vanhemmilta.

Kuka tahansa voi jäädä hetkellisesti jumiin tunteeseen, tekemiseen tai tilanteeseen, mutta juuttuminen neurologisena ilmiönä on sellaista, johon usein tarvitaan ulkopuolista tukea, apua ja kuntoutusta.

Oudot käyttäytymispiirteet voivat johtua neurologisesta juuttumistaipumuksesta, aistipulmista, turvattomuuden tunteesta, stressistä, kommunikointikyvyn puutteista, heikoista sosiaalisista taidoista, fyysisistä syistä, oman toiminnan ohjaamisen vaikeudesta tai jostakin muusta yksilöllisestä syystä. Juuttumisesta ja oudoista käyttäytymismalleista voi oppia pois opettelemalla tilalle jotakin muuta.

” *No tämä on tietysti
justiinsa niin kuin meillä... Ja
tietenkin kaikissakin perheissä,
mutta erityislapsen perheissä
reaktiot ovat voimakkaampia
ja jumit tahmeampia.*

Positiivinen ja johdonmukainen hyvän käyttäytymisen vahvistaminen saa aikaan myönteisempiä ja kestävämpiä tuloksia kuin jatkuva kieltäminen. Rangaistukset ja kielteinen suhtautuminen opeteltaviin asioihin johtavat negatiivisuuden kierteeseen ja ovat usein tehottomia sekä aikaa ja energiaa vieviä.

Positiivista ongelmanratkaisua on:

- Ongelman syyn etsimisen sijaan keskitytään löytämään keinoja ratkaisuun.
- Monien vaihtoehtoisten ratkaisujen hyväksyminen, tavoitteeseen voi päästä monia erilaisia polkuja pitkin. Asiat täytyy aina huomioida omassa kontekstissaan.
- Luova ajattelutapa ongelmia ratkaistaessa. Huumori ja myönteisyys!

” *Vain luovuudella selviää jumeista. Auktoriteeteilla ja käskyttämällä tulee riitaa lisää ja jumiin jäänyt provosoituu lisää ja lisää.*

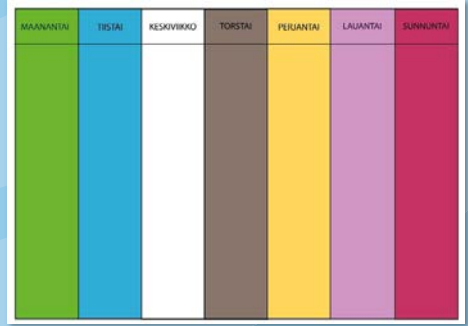
” *Positiivista luovuutta ja huumoria tarvitaan aina ja kaikkea voi tietysti kokeilla.*

Usein käytettyjä menetelmiä jumi-tilanteista selviämiseen:

Ennakointi

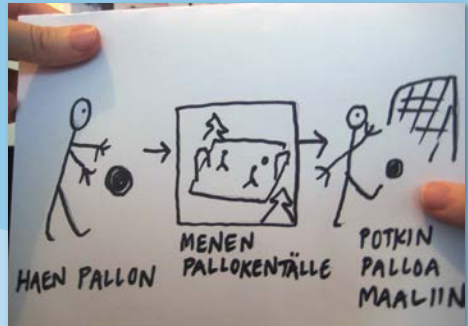
Strukturointi

Osittaminen

Sosiaalinen tarina

Ajan hallinta

Matti viihtyy hyvin tietokoneella lempipelinsä parissa. Kuitenkin lähes joka kerta, kun Matin pitäisi lopettaa pelaaminen ja siirtyä iltapuuhin tai syömään hän alkaa kiukuttelemaan ja hermostuu tietokoneen sammuttamisesta kohtuuttomasti.

Mitä neuvoja antaisit tietokoneelta poistumistilanteen sujumiseksi?

” Kirjallinen sopimus koneelta poistumisen säännöistä. Kirjalliseen sopimukseen voi myös pyytää Matin allekirjoituksen.

” Kaikilla perheen aikuisilla tai ohjaajilla tulisi olla yhtenevät käytännöt, joista ei lipsuta.

” Tarvittaessa muistutus esim. 5 min ennen lopettamista. Varmista, että lapsi on "hereillä" ja ymmärtää muistutuksen. Uusi muistutus 1 min ennen lopettamista.

” Etukäteen sovitaan aika joka käytetään tietokoneella. Apuna esim. munakello tai timer. Lapsen kanssa yhdessä katsotaan mitä äidin kelloon laittama aika tarkoittaa.

” Ennakoida voi myös paperille piirtämällä, puhelimen äänimerkeillä tai laittamalla merkin tavalliseen kelloon tms.

Maija on tarkka tyttö omasta pukeutumisestaan. Perheen ongelmaksi on nyt muodostunut se, että Maija on alkanut kontrolloimaan myös muiden perheenjäsenten pukeutumista esimerkiksi vaatimalla muita pitämään paidan helmaa housujen sisällä ja käyttämään ainoastaan tiettyjä kenkiä. Jos Maijan tahtoa ei toteuteta, on siitä seurauksena kaaosta luovaa raivoamista.

Miten neuvoisit Maijan perhettä?

” Jos lapsi haluais ihan hirveästi päättää missä vaatteissa äiti on, niin saattaisin antaa hänen päättääkin missä vaatteissa olen hänen synttäreillään tai silloin, kun lähdän hänen kanssaan kaksin vaikka jonnekin. Silloin hän saisi vähän joustoa ja ei olis multa yhtään pois.

” Uudet kengät/vaatteet ilmestyvät näkyvästi kotiin. Niiden paikkaa muutetaan. Vaihdetaan kengät/otetaan paidan helma housuista pieneksi hetkeksi ja palataan Maijan toivomaan tilanteeseen ennen kuin huuto alkaa. Toistetaan ja pidennetään aikaa. Yhdistetään tapahtuma johonkin Maijasta mukavaan tekemiseen.

” Ennakointi, piirtäminen oman ja toisen reviirin opettelu. Liikennevalot, rauhoittaminen, asian läpikäyminen Maijan ikä- ja kehitystason mukaisesti. Positiivisen palautteen antaminen, kun asia sujuu.

” Perhe voi yhdessä käydä vaateostoksilla. Kaikki valitsevat vaateen, josta pitää. Kaupassa sovitaan vaate ja puetaan juuri niin kuin sitä aikoo käyttää.

Ulkovälitunti on alkanut. Lapset hajaantuvat pihalla keinumaan, hiekkalaatikolle ja kiipeilytelineisiin mutta Pekka on pysähtynyt ulkoportille seisomaan. Pekalla on vaikeuksia ohjautua itsenäisesti tekemään mitään ulkoilutilanteessa.

Millä keinoilla Pekkaa voisi auttaa ulkoleikkien aloittamiseen?

Vinkkejä oman toiminnan ohjaamisen vaikeuteen leikin aloituksessa:

” *Voisi etukäteen katsoa esim. kuvien avulla, mitä vaihtoehtoa tekemisiin ulkovälitunnilla on. Yhdessä oppilaan kanssa valitaan mieleinen vaihtoehto. Kortit voisi olla mukana myös välitunnilla.*

” *Pekka valitsee kuvista (esim. kolme eri vaihtoehtoa) mitä tekee välitunnilla. Tekemisestä on tehty kuva kertomus (esim. Haen pallon, menen pallo kentälle, potkin palloa maaliin). Vaihtoehtoja muutellaan, kuitenkin pidetään kiinni siitä, että valitsee yhden.*

” *Helposti vain olettaa, että no siitähän sitä vaan katsomalla oppii, mutta kun ei opi. Niin silloin lapselle pitää selittää juurta jaksain pelin idea ja säännöt.*

Muita hyväksi havaittuja vinkkejä jumi-tilanteisiin:

- Mikäli tilanne on ”päällä” suunnataan huomio tulevaan ja koitetaan hypätä ”toiselle raiteelle”. Ei mennä mukaan tilanteeseen, tilanteessa ei kannata puhua, viestiä voi saada paremmin perille kuvien avulla.
- Tehdään jotain hassua, ei tilanteeseen sopivaa.
- Jumi-tilanteet vaativat aikaa, hermoja, mielikuvitustakin. Jos et jaksaa, hae apua. Mene vaikka vessaan, ovi kiinni ja anna oven toiselta puolelta kuulua.
- Älä provosoidu, älä naura jumitilanteessa olevalle, älä ota itseesi. Tai siis yritä ainakin niin.
- Aikuisen tai ohjaajan on oltava rauhallinen, jopa ylirauhallinen. Tilanteen laukeamisvaiheessa pitäisi lapsella olla mahdollisuus päästä eteenpäin ”kasvojaan menettämättä”. Ehkä aikuinen voi löytää nokkelan aasinsillan seuraavaan asiaan tai toimintaan.

Materiaali TAMK Sosiaalialan opinnäytetyöstä

Leena Eskonen & Juuli Kirjavainen

Oppaan visuaalinen toteutus

Anna Tikkanen

Yhteistyössä

